

Hak-al

**1975 – 2025
NVWC 50 JAAR**

- ***Hemelvaartkamp NVWC***
- ***Stroomdalgraslandplanten***

Het Oortdeel

Louis van Oort

Lvanoort@planet.nl

Platbuik, gespot tijdens het hemelvaartkamp op De Onlanden
© Jan Spelier

De grote hoop

Op woensdag 29 oktober mogen we weer een kruisje zetten op een enorm formulier met namen, in de hoop dat bij die politieke bingo de hoofdprijs er nu eindelijk eens uitgaat: een fatsoenlijk kabinet dat Nederland op kundige wijze door moeilijke tijden leidt. Natuurlijk kan ik heel makkelijk een bindend stemadvies geven hier. We zijn immers met z'n allen lekkere linkse klimaatdrammers, als we al geen natuur-en-milieugekkies zijn (waarschijnlijk beide). Maar dat wordt dan toch vooral preken voor eigen parochie.

Ik zou ook kunnen citeren uit de programma's van de partijen waar je beslist niet op zou moeten stemmen. Maar ook dat is te makkelijk en dat doe ik dan ook niet. Hoewel ... Om dit hartverwarmende stukje proza uit het PVV-programma kan ik niet heen: "We moeten af van alle bangmakerij dat onze natuur door stikstof op omvallen zou staan. Te veel – of juist te weinig – stikstof kan de natuur veranderen, en dat is helemaal niet erg." Dus minder, minder, minder – of meer, meer, meer – het maakt allemaal niet uit joh.

Zo bezien hoeft je je helemaal niet meer druk te maken om verkiezingen en natuur. Het stemmen verloopt toch langs de inmid-dels al bijna vertrouwde polarisatielijnen, waarbij 'woke' de grootste gemene verde-ler is, oftewel het opkomen voor rechten van minderheden. Een beetje anti-woker moet helemaal niks van vluchtelingen, of transmensen hebben, maar gooit dan doorgaans ook alle zorgen om klimaat, stikstof en natuur op één grote hoop en vindt dat allemaal dikke onzin. Terwijl er aan de andere kant fanatieke woke-mensen zijn die niet alleen met hart en ziel vechten voor de rechten van welke minderheid dan ook, maar in één moeite door iedereen die vlees eet een carni-fascist noemen.

Ik chargeer uiteraard; er zijn genoeg nuances aan te brengen in deze tweedeling. Toch vind ik het raar en kwalijk dat volstrekt verschillende entiteiten steeds op de grote

polarisatiehopen worden gegooid. Hoewel klimaatverandering en vluchtelingenproblematiek wel degelijk met elkaar te maken kunnen hebben, is dat niet wat hier speelt. Sterker nog, de anti-wokers die zo'n hekel aan vluchtelingen hebben, zouden juist sterk vóór klimaatmaatregelen moeten zijn. Omdat de ontwrichtende krachten van de klimaatramp zorgen voor nog meer verplaatsingen van volkeren en dus een toename van vluchtelingstromen.

Mijn punt is: trek al die losse zaken uit elkaar. Ook als rechtse doordouwer kan je prima linkse onderwerpen als zorgen over het klimaat en de natuur omarmen. Het is niet alles of niets. Als iedereen 100% links of rechts zou zijn, krijg je een totaal ontwrichte maatschappij.

Maar ik ben nu wel heel filosofisch bezig over nota bene de landelijke politiek. Terwijl dit toch een tijdschrift is van een regionale natuurclub. Wat heeft de gemiddelde NVWC'er hiermee te maken? Nou, alles dus!

Die wil toch zeker ook niet dat we over 5 jaar echt helemaal geen patrijzen, grutto's of veldleeuweriken meer hebben? Dat je amper meer insecten tegenkomt bij een rondje Regulieren, of dat het in de stad zelf heter en heter wordt in de zomer?

Maar goed, zoals gezegd is dit een beetje preken voor eigen parochie. De gemiddelde NVWC'er zal toch wel stemmen op een partij die begaan is met natuur en milieu. Mijn hoop is dat dit blad toch af en toe ook eens gelezen wordt door mensen die niks van woke moeten hebben. Die zou ik willen zeggen: bekijk ieder onderwerp op zijn merites en trek niet overal de 'dat-is-links-dus-woke-kaart'. Dus doe het nou, kies voor natuur en milieu, het is echt belangrijker dan ooit. Bekijk alle programma's goed en wie weet gaat je stem dan deze keer naar een partij waar je normaal gesproken nooit op zou stemmen.

En dat is helemaal niet erg... 🐦

2025-3

5

**1975 - 2025
NVWC 50 JAAR**

6

13

14

16

18

20

24

30

In dit nummer

2	Het Oordeel – <i>De grote hoop</i>	20	Aha op die manier! – <i>Anja de Wit</i>
4	Van het bestuur – <i>Gefaseerd werken: niet alles ineens</i>	22	Vogels in de buurt
5	Feestelijke afsluiting jubileumjaar	24	Stroomdalgraslandplanten
6-12	Hemelvaartkamp De Onlanden 2025	30	Jaar van de torenvalk
13	Jeugdactiviteiten	31	Colofon, info en adressen
14	Waar komt die naam vandaan? – <i>Cettiszanger</i>	32	Film: Monding van morgen
16	Ik teken ervoor – <i>Kleine vos</i>		Deadline Hak-al 04-2025: 17 november 2025
18	100 soorten in het Rijswijksche Veld		

www.nvwc.nl

Van het bestuur

bestuur@nvwc.nl

door Kars Veling

Gefaseerd werken: niet alles ineens

Maaien in de Baarsemwaard 2020 en 2024 en gefaseerd in 2025

Als ik dit schrijf, is de zomervakantie zo'n beetje over. We hopen dat jullie allemaal fijne maanden achter de rug hebben, ver weg of dichtbij. Het waren relatief rustige maanden voor de NVWC, maar er zijn zeker activiteiten geweest. Excursies, overleggen en ook actief bemoeien met het beheer binnen ons werkgebied. De contacten met de gemeente hierover zijn intensief en Ada en Annette overleggen maandelijks met de groendienst. In juli zijn we als NVWC met een flink aantal groendienstmedewerkers op de fiets gestapt om samen te kijken naar het groen en hoe het beheerd wordt. Zeer inspirerend, zowel voor de gemeente als voor ons.

Maar er is natuurlijk meer groen in ons werkgebied en de uiterwaarden zijn wel echte pareltjes waar we zuinig op zijn. We waren dan ook steeds negatief verrast als Rijkswaterstaat de zone direct grenzend aan de rivier maaide. Dat maaien is nodig voor de doorstroming en ook voor de ontwikkeling van mooi bloemrijk grasland is het goed, maar het gebeurde nu zeer grootschalig, alles ineens, waardoor voedsel, schuilgelegenheden en broedplaatsen van allerlei dieren werden verwijderd. Nadat we ons ongenoegen hadden geuit bleek

dat Rijkswaterstaat best anders wilde en ze vroegen ons om advies. Annette is vervolgens samen met de ecooloog van RWS de uiterwaarden door geweest en samen hebben ze bepaald wat er wel en wat er niet gemaaid zou worden. Bij de eerst maaibeurt waren broedende vogels natuurlijk nog van belang en in de tweede maaibeurt gaat het vooral om overwinteringsmogelijkheden voor allerlei dieren. Ook dan (en als deze Hak-al bij u in de bus valt is dit al gebeurd), zal niet alles worden gemaaid maar blijven er altijd delen staan. Pure winst voor de biodiversiteit! 🐦

• 22 november • feestelijke afsluiting jubileumjaar

door Kars Veling

Op zaterdag 22 november komen we bij elkaar om feestelijk het jubileumjaar af te sluiten. We starten om 18.00 uur met een heerlijke maaltijd (waarover straks meer). Daarna krijgen we herinneringen van de afgelopen 50 jaar te zien en te horen en is er volop gelegenheid tot bijpraten. Er zijn doorlopende fotopresentaties met foto's uit de historie van de NVWC, maar ook van de prachtige natuur rond Culemborg.

Live folkmuziek

Om 21.00 uur is er live muziek van *Maggies Wedding*, die Anglo-Keltische folkmuziek spelen, vooral gericht op Ierse en Schotse traditionele dansmuziek, ook wel bekend als Cèilidh. Ze spelen zowel rustige, melancholische ballads als opzwepende jigs en reels. En er zullen vast ook nummers zijn die in de kampliederen-bundel staan, die we in begin tachtiger jaren hebben gebruikt tijdens de kampen. En wie weet kunnen we ook weer eens een keer hupsen.

Herinneringen

De rest van de avond kan worden gebruikt om herinneringen op te halen en om nieuwe plannen te maken voor de komende 50 jaar. Er zijn hapjes en drankjes en we maken er een gezellige afsluit-avond van.

De avond vindt uiteraard plaats bij de Steenuil, aan de Steenovenslaan. Kom in je meest bloemige kleding, dan maken we er een kleurig feest van.

Wie maakt er wat lekkers voor de gezamenlijke maaltijd?

We willen de avond beginnen met een maaltijd en het lijkt ons leuk als er door de leden lekkernijen worden gemaakt. Dat betekent een grote variatie aan smaken en gerechten. We willen graag van tevoren weten wat er zoal wordt meegenomen en daarom is er een digitaal formulier waarop je kunt doorgeven wat je wilt gaan maken. Zo kunnen we eventueel bijsturen als er alleen maar salades zijn. Het formulier vind je via deze link: <https://ap.lc/TCITU> of door het scannen van de QR-code. Het formulieradres zal ook worden opgenomen in de komende Tsjielps.

Fotopresentaties historie NVWC en 'Natuur rond Culemborg': stuur foto's in!

Tijdens deze afsluitavond zijn er doorlopende fotopresentaties en iedereen kan daar foto's voor aanleveren. Het gaat om twee soorten foto's:

1. Foto's van de afgelopen 50 jaar NVWC, mensen, kampen, activiteiten en noem maar op.
2.Je tien mooiste natuurfoto's.

Voorwaarden: maximaal 10 foto's vanaf 1975 en in het werkgebied van de NVWC gemaakt. Dat wordt zeker ende vast heel erg genieten van landschappen, vogels, vlinders en allerlei andere natuur. Stuur de foto's, bijvoorbeeld via Wettransfer, op naar jubileum@NVWC.nl. Stuur de foto's, het liefst als JPG, op in een niet te lage resolutie, maar per foto niet groter van 5 MB. 🐦

Hemelvaartkamp

28 mei t/m 1 juni 2025

door Ruud Post en Yme Jan Bosma

Er gaat niets boven de Onlanden!

Het is inmiddels bekend: hemelvaartkamp 2025 is het laatste kamp geworden onder onze leiding. Na tien jaar vol mooie herinneringen, bijzondere locaties en vooral veel gezelligheid vonden wij dat het tijd werd om het stokje over te dragen. Tijd voor nieuwe organisatoren met frisse ideeën, andere invalshoeken en misschien zelfs nieuwe kamproutes en -regels.

Dagkoekoeksbloem © Ida de Jongh

We zijn in die jaren op veel plekken geweest – vaak in het noordoosten – maar aan de kustlijn nooit. Voor ons jubileumjaar stond eigenlijk La Brenne op de planning, maar toen dat niet doorging, leek Texel een prachtig alternatief. Helaas bleek dat voor grote groepen niet haalbaar. Wij hebben vele opties onderzocht, maar pas eind februari vonden we dé perfecte plek voor ons slotstuk. En wat voor plek! De Onlanden – een uniek natuurgebied in het noorden van Drenthe, tegen de stad Groningen. Van oudsher stroomt het regenwater vanaf de hoge zandruggen van Drenthe naar dit gebied. Het drassige land is nauwelijks geschikt voor landbouw, maar ideaal als waterberging én een paradijs voor vogels.

Een ware kraamkamer voor de natuur

Ons kamp stond op Camping Hoppenhof (Oude Velddijk 32, 9321 HL Peize), gastvrij gerund door vader Harke en dochter Anneke Holtrop. Twee ontzettend vriendelijke mensen bij wie niets moet en alles mag. Hun persoonlijke verhalen, samen met de ontspannen sfeer op de camping, maakten het verblijf extra bijzonder. De waarnemingslijst van dit kamp is indrukwekkend, maar vertelt niet het hele verhaal. De echte herinneringen zitten in de momenten tussendoor: de saamhorigheid, het onverwachte spotten van een bijzondere vogel, de gesprekken tijdens de wandelingen of fietstochten. Zelfs onze fanatieke vogelaars wisten niet alles – en dat maakte het juist zo leuk.

Zo kijken wij terug op een prachtig slothoofdstuk van tien jaar hemelvaartkamp.
Want echt... *er gaat niets boven een hemelvaartkamp!*

Eens per jaar: goede vrienden op het NVWC-hemelvaartkamp

Waterbuffels © Ida de Jongh

Napraten over de geziene ijsvogel © Tiny Post

door Ida de Jongh

Dit is pas mijn derde kamp, maar weer een belevenis van groot vakantieniveau. Dankzij de tiende organisatie van Yme Jan en Ruud gingen we op naar Peize, net ten zuidwesten van de Onlanden bij Groningen. Eigenlijk is het verblijf op camping Hoppenhof al een natuurbeleving op zich. Als vogelliefhebber is er weinig beter dan in slaap vallen en wakker worden met een grote variatie aan vogelgezang en gekwetter van deze kleurrijke vriendjes. Dankzij een gevarieerde beplanting op de camping en in de directe omgeving zijn die hier al in ruime mate aanwezig.

De groep mensen waar ik mee op stap ben, is al even gevarieerd. De wat oudere generatie wordt afgewisseld met een gezin met twee kinderen, mensen die al jaren present zijn, maar ook nieuwe aanwas. Ze zijn me al snel weer net zo vertrouwd als de algemene kampbezigdheden. Het is als met een goede vriend of vriendin die je (te) weinig ziet, maar als ze er zijn, ga je in het gesprek verder alsof je elkaar de week ervoor nog gezien hebt.

De bezigheden startten voor mij op de eerste kampochtend met corvee om 7.30 uur: ontbijt klaarzetten voor alle aanwezige kampeleden, inclusief kannen met koffie en thee.

Later op de dag volgen het grote boodschappen doen en eten koken. Ik vind alles leuk om te doen – want wanneer koop je nou 1,5 kilogram spaghetti, 8 komkommers enz. enz.

Het resultaat van elke kookploeg is, ook dit jaar weer, elke dag verrassend en bijzonder smakelijk.

Het op pad gaan is iedere dag een georganiseerde chaos. Wie heeft de route? Heeft iedereen alles? Fietsen rijklaar? Zijn we compleet? Eenmaal op weg is het – met in ruime mate aanwezige vogelaars –

lange tijd rijden, stoppen, kijken, rijden, stoppen, luisteren, kijken. Het fijne van dit kamp is ook weer dat er mensen bij zijn die meer weten, horen of zien dan ik; je bent tenslotte nooit te oud om te leren.

Soms kletsen we onderweg meer dan we kijken – vaak geen hoogdravende onderwerpen, maar over uit welk nest je komt, in welke plaats je wieg heeft gestaan, wat indruk heeft gemaakt of hoe je als koppel zo bij elkaar bent gekomen.

De routes gaan soms langs met bomen omzoomde randen van akkers vol aardappelen, afgewisseld met kleine natuurparels als het Bongeveen, of heerlijke koffie met gebak bij Natuurplaats Noord-sche Veld richting Norg.

De sfeer is en blijft goed. Zelfs als we op de eerste middag worden getraakteerd op een paar uur zeverende regen – de rest van de tijd werd het tenslotte prachtig zonnig en warm weer.

Het was in zijn geheel weer een onvergetelijk kamp, maar mijn hoogtepunten voor 2025 waren:

- Het weerzien van oude, jonge en nieuwe vrienden, groot en klein
- Mijn eerste baardmannetje
- Gezellig corvee
- De zeearend die zijn partner een karper brengt en voert
- Teken met Jelle en een pijlroute uitzetten met Robin op het Monnikenpad bij de uitkijktoren
- En als toetje: griesmeel met rode vruchten

Aan alle dingen komt een einde, zo ook aan de vertrouwde organisatie van dit geweldige kamp. Nu maar afwachten of de mensen die in oktober bijeenkomen om te kijken of ze in een nieuwe samenstelling zoiets bijzonders wederom kunnen realiseren, gaan slagen. Ik ben in ieder geval vast aanwezig – want het hemelvaartkamp, dat mag niet verloren gaan.

DANK Yme Jan en Ruud!

Hemelvaart, mijn kampherinneringen

door Joost Woudstra

Vol spanning stond ik buiten te wachten. Petra en Leen kwamen me halen, daarna pikten we Marcel op. De reis naar Kraggenburg was lang, maar eenmaal daar begroetten we de anderen en zochten we een plekje voor onze tent.

We werden als jongelingen toegewezen aan gezinnen voor het eten; de familie Waroux viel ons ten deel. Het terrein, een natuurkampeerterrein van SBB in het Voorsterbos, was eenvoudig grasveld maar prachtig. Wielewaal en houtsnip waren vaste gasten, nieuw voor mij en indrukwekkend. Na een natte nacht vertrokken we op huurfietsen de natuur in. Ondanks veel regen genoten we van vogels en planten. Hoogtepunten waren de Otterskooi en Bakkerskooi, waar de kooikers ons alles vertelden over hun werk en de rijke natuur.

*Klaar voor het ontbijt © Ruud Post
Bosbivlieg © Ruud Post*

De aalscholverkolonie maakte diepe indruk, met stervende bomen door hun uitwerpselen. Ook roeiden we in de Weerribben, een uniek gebied waar de rietteelt de natuur beheersbaar houdt. Zondag konden we gelukkig droog inpakken. Het kamp was een herinnering voor het leven.

De NVWC en haar leden sloot ik in mijn hart. Dit kamp in 1976 betekende het begin van een lange, waardevolle periode. In latere levensfasen was mijn betrokkenheid wisselend, maar deelname aan kampen, ook met de kinderen, hield mijn band levend.

Hemelvaart 2025

Nu, 49 jaar later, ging de reis naar de Onlanden in Groningen. Geen tent meer, maar een caravan, geen lelijke eend maar een eigen auto. Geen jonge gezinnen, maar vooral ouderen, waaronder ikzelf. Elke dag kookte een corveeploeg en we hadden onze eigen elektrische fietsen mee.

Wat bleef, was de sfeer: samen genieten van de natuur en elkaars gezelschap. De Onlanden boden een afwisselend landschap met plassen, graslanden en ruigtes. We zagen zeearend, ijsvogel, zangers en veel insecten. Waar we vroeger plantenkenmerken bestudeerden, gebruiken we nu Obsidentify. Praktisch, al is het minder charmant.

Vogelgeluiden herkennen doen we niet met een app, maar met hulp van Ruud, Johan en Leo. Zaterdag fietsten we naar de Drentse Aa. Een prachtige tocht met veel moois. Ik ben geen lijstjesmens, ik geniet liever van het moment. Gelukkig zijn er anderen die bijhouden wat we zien.

Zondag vertrokken we huiswaarts, dankbaar voor de ervaring.

Volgend jaar zijn Berendien en ik er graag weer bij. Laten we er met elkaar voor zorgen dat deze traditie in stand gehouden wordt.

Ruud en Yme Jan hebben jaren de kar getrokken. Helaas hebben ze aangegeven dat na dit kamp niet meer te doen. Dat betekent dat we met elkaar moeten kijken hoe de taken van deze 2 kanjers opgepakt kunnen worden. In het najaar zal er een bijeenkomst belegd worden waarin gekeken wordt hoe we het hemelvaartkamp in stand kunnen houden. Laten we daar met zijn allen ons best voor doen, het zou zonde zijn als de kampen na 50 jaar eindigen.

Rietzanger © Jan Spelier

Vogelverslag hemelvaartkamp

door Johan de Kruijf

We begonnen dit jaar met een druilerige Hemelvaartsdag. Hierna kwamen mooi zonnige dagen. Ondanks het druilerige weer gingen we toch met de fiets op pad naar de Onlanden.

Dit is een mooi nog vrij nieuw natuurgebied, onder de rook van de stad Groningen. Het gebied is ontstaan als overloopgebied voor zware regenval, waardoor Groningen eerder deels met wateroverlast te kampen had. Hierdoor werd weidegrond omgevormd naar nat moerasgebied. Ideaal gebied voor moerasvogels, roerdompen, blauwborsten, rietzangers, bruine kiekendieven, porseleinhoen et cetera. Niet alles werd door ons gespot, maar we hadden wel enige erg mooie waarnemingen van rietzangers, blauwborst, bruine kiekendief en baardman. In het gebied ook een hoge uitkijktoren met een fraai pad er naartoe. Op de woensdag waren er vanuit de toren al waarnemingen gedaan van kraanvogels. Later bij mooi weer bleek het pad naar de toren fraai met vogelgeluiden, o.a. bosrietzanger en heel veel insecten. Vlak voor een koffiestop bij de Onlanderij, een bezoekerscentrum van Natuurmonumenten, konden we langere tijd genieten van 2 zeearenden, die een grote vis probeerden te verorberen.

Na 2 fietsdagen in de Onlanden, besloten we de laatste dag ook richting Drentse Aa te fietsen. Een heel ander gebied, zodat we ook daar wat karakteristieke vogelsoorten konden toevoegen aan de lijst.

Op de camping zelf werden we iedere morgen wakker gezongen door een koor van zanglijsters en merels, ook hoorden we de zang van gekraagde roodstaart en bonte vliegenvanger. De camping bestond al vele jaren, waardoor het terrein door veel oude bomen en hagen omzoomd was. Ewoud hoorde zelfs in de nacht nog een kwartel overvliegen.

Op zondag gingen de meesten weer huiswaarts, anderen besloten het weekend nog iets te verlengen. We keken terug op een zeer gezellig kamp met een behoorlijk aantal leuke waarnemingen.

Fazant © Ruud Post

Waarnemingen hemelvaartkamp 2025

Legenda	
tp - kampeerterrein	
29 - Fietstocht Onlanden	(29-05-2025)
30 - Fiets-wandeltocht Onlanden	(30-05-2025)
31 - Fietstocht Norg/Drentse Aa	(31-05-2025)

Vogels	
aalscholver - 29,30	koekoek - 29, 30, 31
baardman - 30	kokmeeuw - 29, 30
bergeend - 29,30	koolmees - tp, 29, 30, 31
blauwborst - 30	krakeend - 29, 30
blauwe reiger - 29, 30	kuifeend - 29, 30, 31
boerenwaluw - tp, 29, 30,31	kwartel - 30
bonte vliegenvanger - tp	lepelaar - 30
boomkruiper - tp, 29, 31	meerkooit - 29, 30
boomleeuwerik - 31	merel - tp - 29, 30, 31
boompieper - 31	nijlgans - 30
boomvalk - 30	oeverloper - 30
bosrietzanger - 29, 30	oeverwaluw - 30
braamsluiper - 30	ooievaar - 29, 30, 31
brandgans - 29, 30	paapje - 29
bruine kiekendief - 29,30	pimpelmees - tp, 31
buizerd - 29, 30, 31	putter - 29
dodaars - 31	rietgors - 29, 30, 31
ekster - 29, 31	rietzanger - 29, 30
fazant - 29, 30, 31	roek - 30, 31
fitis - 29, 30, 31	roodborst - tp, 29, 30, 31
fuut - 30	roodborsttapuit - 29, 30
gaai - tp, 29, 31	scholekster - 29, 30
geelgors - 31	slobeend - 30
gekraagde roodstaart - 30, 31	snor - 30
gele kwikstaart 30, 31	spreeuw - tp, 30, 31
geoorde fuut - 30	sprinkhaanzanger - 29
gierzwaluw - tp, 29, 30, 31	staartmees - tp
grasmus - 29, 30, 31	tafeleend - 29
graspieper - 29, 30	tijftjaf - tp, 29, 30, 31
grijske gans - 29, 30	torenvalk - 30
groene specht - 30	tuinfluiter - 29, 30, 31
groenling - tp, 29, 30, 31	tureluur - 29
grote bonte specht - tp, 30, 31	Turkse tortel - 31
grote Canadese gans - tp, 29, 30	veldleeuwerik - 29, 31
grote zilverreiger - 29, 30	vink - tp, 29, 30, 31
heggemus - tp, 31	visdiefje - 29, 30
holenduif - 31	waterhoen - 30, 31
houtduif - tp, 29, 30, 31	wilde eend - 29, 30
huismus - 30, 31	winterkoning - tp, 30
huiswaluw - tp, 29, 30, 31	witte kwikstaart - 30, 31
ijsvogel - 29	witwangstern - 30
kauw - 30	zanglijster - tp, 30, 31
kievit - 29, 30	zeearend - 30
kleine karekiet - 29, 30	zilvermeeuw - 30
kleine mantelmeeuw - 30, 31	zwarte kraai - tp, 29, 30, 31
kneu - 29	zwartkop - tp, 29, 30, 31
knobbelzwaan - 29, 30	

Dagvlinders
Atalanta - 31
Bont zandoogjes - tp, 29, 30, 31
Citroenvlinder - 31
Dagpauwoog (rups) - 30
Klein geaderd witje - 30
Kleine vos - 30
Landkaartje - 30

Nachtvlinders
Berkentakje - tp
Bramenbladroller - tp
Donkere marmeruil - tp
Donsvlinder (rups) - 30
Eikentandvlinder - tp
Gestreepte goudspanner - 30
Gewone spikkelspanner (rups) - 30
Huismoeder - tp
Klaverspanner (dagactieve) - 31
Meriansborstel - tp
Plakker (rups) - 30
Ringelrups (rups) - 30
Sint-jacobsvlinder (dagactieve) - 29
Variabele voorjaarsuil (rups) - 30
Wapendrager - tp
Witte tijger - tp

Zoogdieren
Eekhoorn - tp, 30
Haas - 31
Laatvlieger - tp
Ree - 30
Waterbuffel - 30

Planten
Beemdooievaarsbek - 30
Driekleurige viooltje - 31
Engels gras - 30
Gewone berenklauw - 30
Gevlekte Rietorchis - 30
Hertshoornweegbree - 30
Hoge ganzerik - 31
Koningsvarens - 31
Muizenoor - 31
Pijlkruider - 30
Rankende helmblom - 31
Ratelaar sp - 30
Rietorchis - 30
Rolklaver - 30
Smalle weegbree - 30
Veenpluis - 30, 31
Veldzuring - 30
Vogelmelk - 31
Wondklaver - 30
Zwartmoeskervel - 30

Libellen en juffers
Azuurwaterjuffer - tp
Glassnijder - tp
Grote keizerlibel - 30
Grote roodoogjuffer - tp
Lantaarntje - 30
Platbuik - 31
Platbuik (larve) - 31
Variable waterjuffer - 31
Viervlek - 31
Vroege glazenmaker - tp
Watersnuffel - 30
Weidebeekjuffer - 30

Overige insecten
Bleekgele weekschildkever - tp
Bosbijvlieg - 30
Boshommel - 30
Bosrandroefvlieg - 31
Duikerwants sp - 31
Geelbandlangsprietmot - 29
Gewone distelbok - 29
Gewone rietkever (rups) - 30
Gewone snipvlieg - 29
Gewone snorvlieg - 30
Groene distelsnuitkever - 29
Kleine spinnende watertor - 31
Kleine wespenbok - 30
Komkommerspin - 29
Kraamwebspin - 30
Krabspin - 29
Meikever - tp
Moertje - 29
Pendelzweefvlieg - 29
Roodpootroefvlieg - tp
Roze kever - 29
Schorpioenvlieg - 29
Strekspin - 30
Veenknobbeldas - 30
Wolkever - 29
Zwart soldaatje - 29
Zwartdijroefvlieg - tp
Zwartpootsoldaatje - 29

Amfibieën
Bastaard kikker - 31
Bruine kikker (larve) - 31
Groene kikker - 29, 30

*Camping Hopenhof in het ochtendgloren
Uitzicht van de uitkijktoren
Weersverwachting voor vandaag, veel regen! © Ida de Jongh*

Jubileumkamp NVWC de Onlanden

door Maartje van der Ploeg

De NVWC bestaat 50 jaar! Voor ons jubileumkamp gingen we dit jaar naar camping Hoppenhof in Peize.

Winny en Leo verbleven in een stacaravan en wij verbleven met de rest op een ruim veld, waar we met onze tenten en caravans naast elkaar stonden. Voor het ontbijt en het avondeten kwamen we samen in de grote gezellige tent. Net zoals andere jaren was er een schema gemaakt en hielpen we allemaal om de beurt mee om het ontbijt en het avondeten klaar te maken.

Dit jaar hadden ook wij fietsen gehuurd, zodat we samen met de groep op pad konden. Dit zorgde voor een heleboel gezelligheid onderweg. We voelden ons daardoor veel meer één met de groep. We zijn naar een aantal mooie plekken in de Onlanden gereden, we hebben lange tochten op de fiets gemaakt. Die lange tochten vielen mij op de één-na-laatste dag erg zwaar en de kinderen kregen alles

mee voor en achterop de fiets. Zelf fietsen voor onze Robin was nog een brug te ver. Hoogtepunten van het kamp waren voor ons toch wel het beklimmen van de uitkijktoren, de lekkere koffie en gebak bij het natuureducatiecentrum, waar Robin kikkers kon vangen en de immens grote zeearend die moeite had een net gevangen vis op de kant te krijgen.

Sowieso heerste er weer een geweldig goede sfeer op het kamp, er werd met elkaar gelachen, waarnemingen met elkaar gedeeld en men was erg behulpzaam voor elkaar. Een aantal mensen konden er helaas door omstandigheden niet bij zijn, zij werden door ons allen enorm gemist!

Iedereen bedankt weer voor een geweldig kamp en wat ons betreft: tot volgend jaar!

Links rups van de variabele
voorjaarsuil
Rechts rups van de donsvlinder
Onder platbuik
© Jan Spelier

Insecten tijdens het hemelvaartkamp 2025

door Ewoud van de Ploeg

Kijken naar insecten doe je normaal gesproken op een erg rustig tempo, soms zelfs op handen en knieën, om de kleine diertjes tussen de vegetatie te kunnen vinden. Grote insecten vind je nog wel eens op een wat hoger wandeltempo, zoals vlinders en libellen die ook dan best wel opvallen. De excursies vonden steeds op de fiets plaats, waardoor deze soortgroep behoorlijk onderbelicht is gebleven. We moesten het hebben van een paar tussenstops met korte wandelingen die we tijdens de fietsexcursies maakten.

Bij bezoekerscentrum De Onlanderij ligt een pionierplasje dat door het vele scheppen nooit een rijk begroeid plasje zal worden. Wel de ideale plek voor de platbuik, de grote keizerlibel, het lantaarntje en de watersnuffel. Onder water werden platte waterwantsen, dansmuggen en zelfs enkele waterkevers tussen de bijna handtamme kikkers uit het water geschept.

Op een aantal plekken reden we langs rijk begroeide sloten en viel de dichtheid aan libellen alsnog goed op. Viervlek, gewone oeverlibel, vroege glazenmaker, grote roodoogjuffer, her en der een glassnijder en uiteraard het lantaarntje waren veelvuldig aanwezig. Vlinders daarentegen zagen we bar weinig, we kwamen niet verder dan enkele algemene soorten.

Vanaf de (eigenlijk veel te, help) grote hoge uitkijktoren De Onlanden heb je een prachtig overzicht over het enorm uitgestrekte stuk

natuur dat hier aanwezig is. Diep, heel diep onder ons gonsde het in een zon beschenen bosrand van de insecten. Hier dan toch! Obsidentify biedt een oplossing voor soms obscure waarnemingen die niet zo maar even op naam gebracht kunnen worden. Dat het systeem niet waterdicht is ondervonden we ook. Kevers bleken ineens uilen te zijn, sprinkhanen kenden plots een bloeiwijze. Hilarisch maar we kwamen soms toch een flinke stap verder. We zagen vlinders zoals het bont zandoogje, klein geaderd witje, landkaartje, een nest rupsen van de dagpauwoog. Uit de vondst van diverse rupsen bleek dat de nachtvlinders hun ding hadden gedaan. De mooiste was van de donsvlinder, een prachtige zwart-witte rups met een oranje tekening.

Op het kampterrein zetten we iedere nacht de ledemmer langs een smal slootje in een bosrand neer om nachtvlinders te vangen. De vangsten vielen met een paar algemene uilen en spanners een beetje tegen. Hoogtepunt was een mooi exemplaar van de wapendrager, net een afgebroken berkentakje met vleugels. Meikevers zorgden in de ledemmer nog voor een vrolijke noot. Iedere nacht vingen we een aantal van deze drukke, jolige diertjes met hun mooie bladvormige voelsprietten. Nadeel hiervan is dat ze nogal lomp te werk kunnen gaan en de nachtvlinders soms beschadigen.

Wellicht dat we bij het volgend hemelvaartkamp een keer de fiets kunnen inruilen voor wandelschoenen en kniebeschermers. Wie weet wat voor moois er allemaal tevoorschijn komt! 🐛

De jeugd in actie!

Genieten tijdens de lieveheersbeestjes jeugdexcursie

door **Lionne van Drunen**, fotografie **Maartje van der Ploeg**

Met wel 15 kinderen gingen we 21 juni op stap, verplaatst naar de ochtend in verband met het warme weer die dag. En wat vonden we veel lieveheersbeestjes!

Binnen no time had bijna elk kind wel even een lieveheersbeestje op zijn of haar hand, of hoofd of arm. Vol verwondering observeerden ze de beestjes en de mooie kleuren. Sommige kinderen wisten ook al veel over de beestjes te vertellen en een aantal waren erg leergierig. Zij leerden bijvoorbeeld hoe de larven eruit zien en soms ook de namen van de soorten die we vonden. Alle kinderen hebben lieveheersbeestjes in verschillende kleuren en groottes gezien en verschillende methodes om ze te vinden. In totaal hebben we acht verschillende soorten gevonden, zelfs 1 soort meer dan met de volwassen excursie.

Activiteiten voor de jeugd in het najaar

door **Ewoud van der Ploeg**

De schoolvakanties zijn bijna voorbij. Dat betekent dat we binnenkort weer losgaan met de activiteiten voor de jeugd. We gaan dit najaar aan de slag met schutkleuren (zien en niet gezien worden), waarbij we gaan bekijken hoe dieren zich beschermen tegen predatoren (dat zijn roofdieren of natuurlijke vijanden). Ook kijken we naar diersporen, want de aanwezigheid van dieren kun je ook herkennen zonder het dier echt te zien. In november duiken we in de wereld van korstmossen en, inmiddels traditioneel, maken we in december vogelvoer en kerststukjes. We hopen jullie allemaal weer terug te zien, voor het eerst op 20 september. Uiteraard volgt de uitnodiging nog via de bekende wegen.

Groetjes van Maartje en Ewoud 🐞

Onder de spoorbrug

Korstmos

Waar komt die naam vandaan?

Cettiszanger

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Zelf hoorde ik bij de groep mensen die vinden dat de Cetti's zanger zijn eigen naam roept. Ik schreef (of dacht) zijn naam dan ook als cettiszanger. Gewoon wat klanken bij elkaar, vrij duidelijk, waar je met wat fantasie wel 'cetti-cetti' kunt horen. Tenslotte heb je voor veel vogels die hun eigen naam roepen wel wat fantasie nodig. Een grutto, een kievit, een wulp; ze roepen nooit hun naam zo duidelijk gearticuleerd als wij mensen dat kunnen. Maar nu blijkt er bij de naam van de Cetti's zanger een heel ander verhaal te horen, dat ik graag hier wil delen.

De opkomst van de Cetti's zanger

Ik ga er niet zonder meer vanuit dat iedereen de Cetti's zanger wel kent. Het is bepaald geen algemeen bekende vogel. En dat terwijl hij bij ons voorkomt én zelfs niet op de Rode lijst van bedreigde vogels staat. Hoe dat kan? Het heeft alles te maken met het feit dat hij nog niet zo lang geleden Nederland pas heeft opgezocht. Tot ver in de vorige eeuw (wat lang geleden klinkt, maar wat velen van ons gewoon hebben meegemaakt) was de Cetti's zanger onbekend in Nederland. In Zuid-Europa kon je hem tegenkomen, maar niet bij ons. In 1968 werd er voor het eerst eentje waargenomen in Zeeuws-Vlaanderen, dus in het uiterste puntje van ons land. En in 1974 werden de eerste broedparen gemeld in Westdorpe, wederom in Zeeuws-Vlaanderen. Het begin was er, zo leek het. In korte tijd breidde zich dat aantal broedparen uit naar dertig. Maar toen kwam de koude winter van '78-'79. Zelf heb ik ook nog vage herinneringen aan grote sneeuwpoppen en veel ijs toen ik zeven jaar was. Leuk allemaal, maar de Cetti's zangers bleken er niet tegen bestand. In de zomer van '79 waren er nog maar vier broedparen over en het wilde niet meer lukken met uitbreiden. Tot in de jaren '90 waren er incidentele waarnemingen, maar vanaf 2003 hadden ze Zeeuws-Vlaanderen dan toch echt bereikt. Van daaruit bereikten ze in 2006 de Biesbosch en toen ging het hard. Twee jaar geleden (de laatste gegevens die ik bij Sovon kon vinden) werd het aantal broedparen geschat tussen 5300 en 6300! De kern zit nog altijd in de Zeeuwse Delta, in de Biesbosch en de Oostvaardersplassen. Maar feitelijk in alle waterrijke delen van Nederland komen ze volop voor. Nu winters als die van '79 zich eigenlijk niet meer voordoen in Nederland, lijkt de vogel zich hier definitief gevestigd te hebben.

In ons werkgebied

Op 5 mei 2014 werd de eerste waarneming van Cetti's zanger gedaan in ons werkgebied, door Daniël Beuker. Net zoals de eerste waarnemingen voor ons land uit het puntje van Nederland kwamen, zo kwam de eerste waarneming hier ook uit het puntje van het werkgebied; bij de 'doorgezaagde bunker' net aan de andere kant van de A2 bij Culemborg. Inmiddels broeden ze ook gewoon in de uiterwaarden hier. Ze zijn het hele jaar wel te zien, want door de zachtere winters blijven ze ook vaak in onze omgeving overwinteren. Cetti's zangers houden van een vochtige leefomgeving. Ze zitten in dicht struikgewas of dichtbegroeide oevers van sloten en rivieren en laten zich weinig zien. Tel daarbij op dat als je hem dan eindelijk eens ziet je nog niet onmiddellijk weet waar je aan toe bent, op de doorgewinterde vogelaars na dan. Op de site van de Vogelbescherming wordt hij als volgt omschreven: "Een kleine bruine zangvogel met een ronde, vaak opgewipte staart. Diep roodbruin van boven,

meer grijs van onderen. Opvallend koppatroon met donkere oogstreep en lichte wenkbrauwstreep en twee witte halve maantjes onder en boven het oog." Klinkt prachtig, maar het is voor wat minder geoefende vogelaars toch wéér een bruine vogel. Maar wij minder geoefenden kunnen onze hoop vestigen op zijn zang: Hij zingt iets waar je met wat fantasie dus 'Cetti-cetti-ti-ti-cetti' in kunt horen. En hij roept iets als: 'tsjk'. En dat luid en duidelijk! Zo verlegen als hij is om zich te laten zien, zo onbescheiden is zijn roep en zang. Deze worden omschreven als 'explosief'. Gelukkig niet ook nog een zeer zelden gehoord of zeer zacht geluidje!

Een Jezuïet op Sardinië

De Cetti's zanger mag dan ongeveer zijn eigen naam roepen, hij is daar zoals gezegd niet naar vernoemd. Er hoort een veel mooier verhaal bij.

Op 9 augustus 1726 werd in Mannheim in Duitsland Francesco Cetti geboren. Niet een heel Duits klinkende naam; zijn ouders kwamen uit Lombardije (tegenwoordig Italië). Als jongen ging Francesco naar het land van zijn ouders om aan een Jezuïetencollege te gaan studeren. Hij trad in bij de orde van Jezuïeten en werd priester. En zoals dat in ordes gaat, werd hij uitgezonden naar een plaats waar hij nodig was. In het geval van Francesco Cetti was dat het eiland Sardinië. Het niveau van onderwijs was daar in de tweede helft van de achttiende eeuw zeker voor verbetering vatbaar en met die opdracht vertrok hij in 1765 naar Sardinië om met name wiskunde te gaan geven op de universiteit aldaar. Maar behalve naar wiskunde ging zijn aandacht en liefde ook uit naar natuurlijke historie. Hij was veel buiten te vinden, waar hij vogels, maar ook zoogdieren, vissen, insecten en fossielen onderzocht en verzamelde. In de jaren 1774-1777 werkte hij aan een lijvig vierdelig standaardwerk dat de natuurlijke historie van Sardinië vastlegde.

Coenraad Jacob Temminck

Nu zou je kunnen denken, dat deze Jezuïet dan ook wel de naamgever zou zijn van de Cetti's zanger. Maar niets daarvan; het was een Italiaanse militair, Alberto Della Marmora, die begin negentiende eeuw naast zijn werk als militair ook veel onderzoek naar de natuur op Sardinië deed. Hij gaf de vogel de naam 'Sylvia Cetti', als eerbetoon aan de man die zoveel betekend had voor het beschrijven van de natuur op Sardinië. Waarschijnlijk ook via deze Alberto Della Marmora kreeg ver weg, in Leiden, de Nederlander Coenraad Jacob Temminck en eerste directeur van het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie (thans 'Naturalis') de vogels in handen. Zo ging dat in die tijd. Deze meneer Temminck reisde niet zelf naar Zuid-Europa, maar kreeg dode vogels in handen. En met die kennis maakte hij als eerste een volledige beschrijving van de 'Sylvia Cetti'. Overigens kennen we deze meneer Temminck ook als naamgever van diverse

dieren, waarvan de Temmincks strandloper bij de meesten van ons waarschijnlijk bekender klinkt dan bijvoorbeeld het Temmincks schubdier.

Nu is dat 'Sylvia Cetti' niet de tegenwoordige wetenschappelijke naam. Daarvoor komen we uit bij een neef van keizer Napoleon, Karel Lucien Bonaparte. Hij beschreef in 1834 het geslacht van struikzangers en noemde die 'Cettiidea' en maakte van de 'Sylvia Cetti' op zijn beurt de 'Cettia Cetti'. Andere familieleden van deze 'Cettiidea' zijn de grote struikzanger, de roodkopstruikzanger en de kastanjekoptesia. Die namen mag iedereen ook zo weer vergeten, want zij komen ruwweg voor van de Himalaya tot in Centraal-China.

Ga kennismaken

Onze naam Cetti's zanger is dus door de bemoeienis van diverse geleerden uiteindelijk afgeleid van de priester-Jezuïet Francesco Cetti, onderzoeker van de natuur op Sardinië. Veel in dit artikel betreft historie. Maar terugkerend naar het nu kunnen we wel stellen, dat de Cetti's zanger een blijvertje lijkt in onze contreien. En voor wie hem nog niet kent (of herkent) genoeg reden om met een soort van de eenentwintigste eeuw zo snel mogelijk te gaan kennismaken. De uiterwaarden in, dus, met een telefoon en Merlin (of een vergelijkbare app) in de aanslag. Dan gaat het zeker lukken! 🐦

Ik teken ervoor!

De kleine vos in pastel

door Rebecca Engels

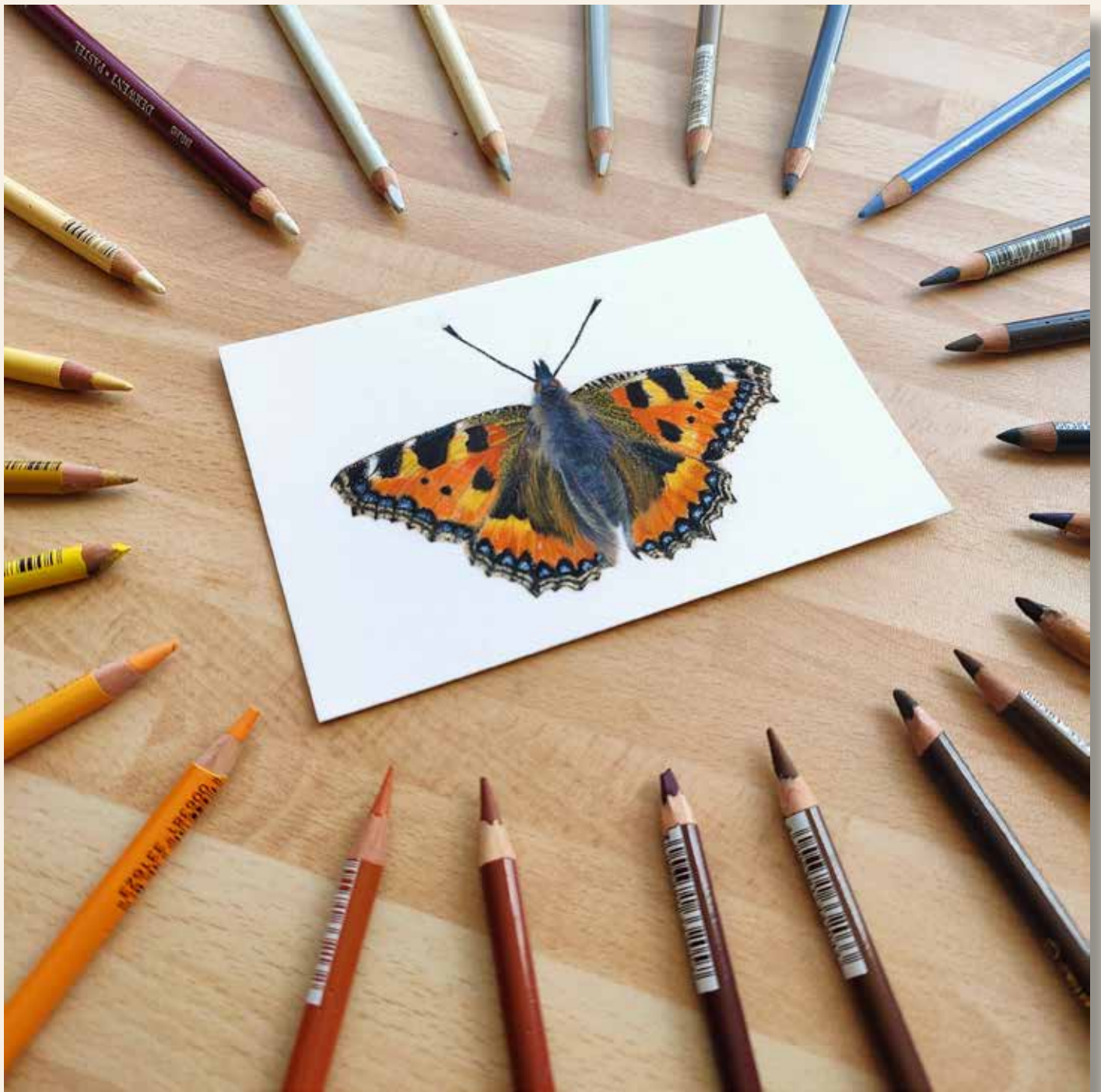
In deze editie van Ik teken ervoor zet ik mijn pasteltekening van de kleine vos (*Aglais urticae*) in de spotlight. Deze prachtige vlinder met zijn oranje vleugels en zwarte en blauwe details is niet alleen een genot om in het echt te zien, maar ook een heerlijke uitdaging om te tekenen.

De tekening heb ik volledig gemaakt met pastelpotloden. Door het relatief kleine formaat was dat niet eenvoudig: elk haartje, stipje en vleugelstructuurtje moest nauwkeurig worden aangebracht. Pastelpotloden zijn zacht en moeilijk scherp te houden, maar met behulp van een fijn schuurpapiertje kon ik toch een scherpe punt creëren. Zo kon ik laagje voor laagje, haartje voor haartje, de vlinder tot leven wekken op papier.

De kleine vos was een algemene vlinder in Culemborg, maar deze neemt de afgelopen jaren helaas flink af. De oorzaak dat deze mooie vlinder steeds schaarser wordt, lijkt samen te hangen met stikstof en klimaatverandering. Toch kom je deze nog wel tegen in de buurt van bloemrijke graslanden, ruige tuinen en langs de oevers van de

Lek. Met zijn warme kleuren en levendige karakter is het een echte publieksliefeling. Deze tekening maakt deel uit van mijn serie over Nederlandse vlinders. Eerder tekende ik onder andere een dagpauwoog, dambordje, grote weerschijnvlinder, gehakkelde aurelia, pimpernelblauwtje, apollovlinder. Van deze soorten zijn inmiddels kunstprints en ansichtkaarten beschikbaar, en er zijn nog enkele originele tekeningen te koop.

Ben je nieuwsgierig naar het werk of wil je weten welke vlinders er nog beschikbaar zijn? Stuur gerust een mailtje naar natureartbyrebecca@gmail.com of kom eens langs in mijn atelier bij HAACS in Culemborg. Tot de volgende keer in ***Ik teken ervoor!*** 🐦

100 soorten in het *Rijswijksche Veld*

door Petra Ringenaldus, fotografie Paul van Veen

Sinds ik de vogelgeluiden wat beter onder de knie heb, trek ik er regelmatig op de fiets op uit om te gaan 'fietsvogelen'. Meestal fiets ik dan vooral tussen Geldermalsen en Culemborg, het gebied tussen Mariënwaerd en Enspijk of Est/Neerijnen. Vorig jaar tegen het einde van de zomer begon dit een beetje saai te worden. Opeens was het gedaan met de zangertjes. De rietzangers, fitis, tijtjaf en roodborst hielden de snavels al een tijdje stijf op elkaar, maar rond half augustus werd het echt akelig stil op mijn gebruikelijke rondjes en waren er zelfs geen merels, zanglijsters en zwartkopjes meer te horen. Toen ben ik eens de andere kant op gegaan, richting het Rijswijksche Veld. Dat bleek een uitstekende keuze.

Boerenzwaluw: de vogels zitten op een zonnepaneel dat voor de energie zorgt voor de waterpomp. De pomp zorgt voor de plasdras.

Het Rijswijksche Veld ligt globaal tussen Buren, Ravenswaaij, Zoelen en het Amsterdam-Rijnkanaal. In 2016 is dit gebied aangewezen als weidevogelkerngebied dat door een twintigtal boeren wordt beheerd. Het maaibeeld is aangepast, er zijn kruidenrijke graslanden en op een aantal plaatsen zijn plasdrasgebieden aangelegd. Er is een groep van 10 vrijwilligers actief die nesten markeren en ook de nesten beschermen wanneer boeren willen gaan maaien of bemesten. Daarnaast voeren ze broedvogelinventarisaties uit. Zo werden er vorig jaar 45 paar grutto's en 17 paar tureluurs geteld. In juni heb ik daar zelf twee jonge grutto's op een paaltje mogen bewonderen. Niet alleen grutto's en tureluurs profiteren hiervan. Tijdens het eerste ritje naar het Rijswijksche veld eind juni vorig jaar waren op meerdere plaatsen baltsende graspiepers en veldleeuweriken te horen, soorten die je in de rest van het gebied nauwelijks tegenkomt. Ook de grotere vogeldichtheid viel op. Vooral tijdens ritjes in de avondzon trof ik velden vol met ganzen en kieviten en ook hele wolken spreuwen aan. Op één avond had ik een heel leuke gemengde wolk met spreuwen, kneutjes en boerenzwaluwen, een gekwetter van jewelste! Ok, het zijn allemaal vrij gewone soorten, maar na de oorverdovende stilte elders was dit weer echt genieten. Even verderop zag ik op een net gemaaid veld zo'n 40 ooievaars foerageren. Het sterft er ook van de hazen en er vliegen veel roofvogels rond – buizerds, bruine kiekendieven, torenvalken, boomvalken, sperwers en één keer hadden we geluk met een smelleken dat naast de weg op een paaltje ging zitten.

Kaneelkleurige casarca

Leuke krenten zaten er ook. Tijdens een van de eerste ritjes vonden we al een groep van 7 witgatjes. Die hangen er regelmatig rond. Ik heb tijdens het fietsen elders zo nu en dan eens een witgatje, maar nooit veel tegelijk. Toen ik een keer stond te luisteren naar een ringmus dacht Merlin zilverplevieren op te pikken. Bij naluisteren thuis bleken dat goudplevieren te zijn. Die had ik alleen nog maar bij Everdingen en in de Goilberdingenwaard gehad, maar nu dus ook dicht bij huis. Dankzij Louis had ik in augustus zelfs nog een 'lifer' toen hij tussen een groep ganzen een casarca opmerkte. Wat een schitterende eend met zijn fraaie kaneelkleurige verenpak. Een paar dagen later reed ik langs een perceel met lage wilgjes en hoorde ik vrijwel direct een monotoon snorrend geluid. Ik ben toen snel afgestapt om een opname te maken en het bleek inderdaad te zijn wat ik dacht: een snor! Ook die heb ik hier in de buurt nog nooit aangetroffen en toen ik hem in waarneming.nl invoerde, bleek het ook nog een nieuwe soort voor dit gebied te zijn, nummer 147. Dit was allemaal nog in de nazomer. Al snel ontstond het idee om dit gebied eens een jaar lang frequent te bezoeken en te kijken of ik tot 100 soorten kon komen. Sinds juni 2024 ben ik er elke maand meerdere malen naartoe gefietst en tegen het einde van het jaar had ik al 60 soorten. Daarvan waren naast de soorten die ik al noemde, watersnip, paapje, tapuit en waterpieper de leukste. Mijn eerste ritje van het jaar op 2 januari, bedoeld om mijn jaarlijst af te trappen, leverde een kleine zilverreiger op. Dat is voor hier een erg goede soort. Maar wat zou de lente gaan brengen? De verwachtingen waren hoog en het Rijswijksche veld stelde niet teleur. Toen ik daar eind maart voor het eerst sinds een maand weer

Kemphanen: deels in zomerkleed boven plasdras.

Steppekiekendief: mannetje op doortrek 14 april 2025.

Raaf: broedgeval in 2023 met 1 jong. In 2024 en 2025 pogingen op dezelfde locatie maar nest gekraakt door nijlgans.

Bosruiter: doortrekker in het Rijswijksche veld in kleine aantallen.

naartoe fietste, zag ik overal grutto's, tientallen. Die zaten vooral op het achterste stuk van de Rijswijksche veldweg waar twee plasdrasgebieden zijn aangelegd. Naast grutto's (waaronder ook enkele IJslandse), zaten er ook kieviten, tureluurs, scholeksters, wulpen, enkele kemphanen en er heeft ook een aantal weken een groep regenwulpen gezeten. Samen met de volop baltsende leeuweriken en graspiepers zorgde dit voor een prachtig voorjaarsavondconcert. Ook veel eenden, zoals slobbeend, krakeend, kuifeend, bergeend, wintertaling en smient maken dankbaar gebruik van de plasdrasgebieden.

Mijn allereerste hop

Voor roofvogels valt er uiteraard ook genoeg te halen. Vrijwel elke avond jagen er wel enkele buizerds en bruine kiekendieven. Mijn leukste roofvogelwaarneming was een jagende man blauwe kiekendief in april. Daarnaast zijn er ook wel grotere roofvogels als visarend, zeearend, rode en zwarte wouw en wespandief waargenomen en dit jaar door Paul van Veen zelfs een steppekiekendief! Maar het voorjaar had nog meer voor me in petto. Op een avond half april stond ik bij een plasdrasgebied met mensen te praten die ook van het gebied genoten en zich afvroegen wat ik zoal aan vogels had gezien. Ik had ze een en ander aangewezen: slobbeend, tureluur, wintertaling, grote zilverreiger, grutto. Net toen ik met mijn verrekijker aan het speuren was of ik nog iets leuks voor ze kon ontdekken, vloog er iets door mijn beeld met zwart-witte vleugels, een rossig/bruin lijf, kromme snavel, donker kraaloogje. Ik kon het eerst niet geloven, maar daar had ik mijn allereerste hop te pakken! Soort 80 voor mij voor het gebied en ook de eerste die daar ooit was ingevoerd. Mijn avond kon niet meer stuk.

Enkele dagen later had ik eindelijk de raaf, waarvan ik al wist dat die in dat gebied broedt. Kort daarna volgden nog een paar 'nieuwe' steltlopers: groenpootruiter en bosruiter. Ik kwam al aardig in de buurt van de 100, maar moest ook nog een paar 'gewone' soorten vinden die ik eigenlijk al lang had gezien maar nooit had ingevoerd, zoals kauw, winterkoning, groenling en staartmees. Toen ik die had afgevinkt, was het eind mei en zat ik op 93 soorten. Met nog een maand te gaan moest ik er nog 7. Zou het gaan lukken om de 100 te halen? Tijd om hulptroepen in te schakelen in de vorm van Louis van Oort. Dat leverde tijdens het laatste ritje van mei een supermooie soort op en voor mij wederom een lifer: de kwartel! Daarnaast kon hij bevestigen dat er in de lage wilgjes langs de Maurikse Wetering zoals ik al dacht een blauwborst zat te zingen. Uiteindelijk had ik op 2 juni op het uiterste randje van het gebied de honderdste soort: de grauwe vliegenvanger.

Met 100 soorten op nummer 1!

Het afgelopen jaar heb ik 8 nieuwe soorten voor dit gebied in kunnen voeren waardoor het totaal aantal soorten voor het Rijswijksche veld nu op 157 staat. Ik sta nu in de waarnemersranglijst op waarneming.nl met 100 soorten op nummer 1 en stiekem ben ik daar best wel trots op. Maar dat is niet waar het om draait natuurlijk. Het is een schitterend gebiedje waar boeren en natuurbeschermers samenwerken en zo een vogelrijk weidegebied hebben gecreëerd. Dat is iets om te koesteren en wat hoop biedt voor de toekomst. Voor mij stopt het dan ook niet bij die mijlpaal van 100 soorten. Ik blijf daar lekker rondfietsen en genieten en wie weet meld ik me volgend jaar daar ook aan als vrijwilliger om zelf mijn steentje bij te dragen aan het behoud van dit schitterende weidevogelgebied. 🐦

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

door Anja de Wit

Belangstelling voor de natuur heb ik altijd gehad. Maar in 2016 was mijn privésituatie zodanig (kinderen al wat groter) dat ik in de gelegenheid was om de opleiding voor natuurgids te volgen bij de IVN West-Betuwe. Een belangrijk onderdeel is dat je een 'adoptiegebiedje' hebt dat je gedurende het jaar liefst iedere week bezoekt om waarnemingen te doen. Je leert er goed kijken en dan zie je steeds meer!

Mijn 'adoptiegebiedje' was ons boomgaardje in de Linge- uiterwaard net buiten de dorpskern van Buurmalsen. Om die waarnemingen goed vast te leggen, schafte ik een systeemcamera aan die in RAW kan fotograferen. Op de camera zaten behalve de mogelijkheid om alles automatisch te doen, ook andere opties. In de afgelopen jaren heb ik geleerd met de instellingen om te gaan en ook de foto's te bewerken.

Tijdens de natuurgidsenopleiding kwam ik (via Kars en Annette) in aanraking met nachtvliners en na afronding van de opleiding, heb ik me bij de insectenwerkgroep van de NVWC aangesloten want dat vind ik toch de meest intrigerende diersoortengroep. Insecten met namen als 'gewoon' vind ik allesbehalve 'gewoon'. Ik doe mee met

het monitoren van nachtvliners in ons boomgaardje en daarbij heb ik nog wel eens wat 'bijvangst'. Een mooie gelegenheid om verschillende insecten rustig te kunnen bekijken. Voor de determinatie zet ik de nachtvliners en andere insecten op de foto met mijn macrolens en laat ze daarna vrij.

In diezelfde boomgaard zag ik een groot koolwitje haar eitjes afzetten op look-zonder-look. Gelukkig had ik mijn camera bij me. In de weken die volgden, bleef ik het blaadje goed in de gaten houden. Op een ochtend nadat ik de nachtvlinderkast had leeg gemaakt, zag ik dat de eitjes waren uitgekomen en er verschillende kleine rupsjes bezig waren hun buikjes vol te eten. Het was nog een hels karwei om ze goed op de plaat te krijgen want ze waren heel klein. 🐛

Linkerpagina

Foto 1 Gewone meikever, bijvangst in nachtvlinderkast in boomgaard d.d. 2-5-2025
(ISO 800, f/14, 1/100 sec)

Rechterpagina boven

Foto 2 Groot koolwitje zet eitjes af op Look-zonder-look d.d. 29 april 2022
(ISO 250, f/9, 1/125 sec)

Foto 3 Eitjes van het groot koolwitje op het look-zonder-look op d.d. 1 mei 2022
(ISO 100, f/11, 1/10 sec)

Foto 4 Rupjes van groot koolwitje op look-zonder-look d.d. 11 mei 2022
(ISO 100, f/10, 1 sec)

Rechts

Foto 5 Gewone regendaas, Assche Wetering d.d. 1-8-2021
(ISO 100, f/5, 1/800 sec)

Foto 6 Gewone gaasvlieg, bijvangst in nachtvlinderkast in boomgaard d.d. 18-8 2024
(ISO 400, f/3.5, 1/100 sec)

Vogels in de buurt

De groep van 6 juli © Gerrit Jan Klop

De lagune, 6 juli 2025

door Gerrit Jan Klop

Over het algemeen laten vogels zich niet zo goed plannen. Natuurlijk heb ik vaak wel een idee over hoe ik denk dat de excursie moet gaan verlopen. Je weet welke soorten op dat moment in het jaar in welke gebieden gezien kunnen worden. Kunnen, want je hebt geen enkele garantie als het gaat om vogels. Op zondag 6 juli echter hield mijn plan stand tot de eerste vogel.

Het idee was om maar weer eens naar Everdingen te gaan. Begin juli ga je daar niet heen voor de zangertjes, wel voor de steltlopers.

De groep, zo'n 16 personen deze maand, was nog geen 10 minuten onderweg toen ik zag dat door de lage stand van de Lek er mooie brede slikranden waren drooggefallen in de lagune in de Baarsemwaard. Ik zag dat er flink wat vogels op zaten en dus werd er even gestopt om te kijken of er iets leuks tussen zat. Al snel werd er een witgatje gevonden tussen tientallen kokmeeuwen. Erachter liepen twee kleine plevieren en een oeverloper. "Wat is dat voor een gek beest?", klonk het achter mij. Door de telescoop, die ik ondertussen had neergezet, kon ik zien dat het een prachtig mannetje kemp-haan was. En er liep er niet één, maar minstens 8 van deze prachtige steltlopersoort liepen op de slikrand rond de lagune. Dicht bij de weg werden ook twee kluten gevonden. Al met al hebben we er ongeveer een half uur gestaan. Soms hoeft je niet ver te gaan voor een mooie vogelervaring.

Een lesje nederigheid

Opeens viel mijn oog op nog een andere steltloper dicht voor ons, maar net achter het riet liep een ruiter. Na wat speuren en een klein gaatje in het riet, maakte ik er een bosruiter van. Ook een leuke soort in onze regio. Melle, een zeer trouwe deelnemer kon er een paar mooie foto's van maken.

Ik had Melle gevraagd om mij een paar van de gemaakte foto's te sturen om te gebruiken in dit verslagje. Een dag later kreeg ik die ook met een paar regels tekst: Gerrit Jan, volgens mij is dit geen bosruiter maar een juveniele tureluur. Hij had helemaal gelijk. Fantastisch om te zien dat excursiedeelnemers die regelmatig meegaan steeds betere vogelaars worden. Tot zelfs het niveau dat ze mij gaan verbeteren. Het was voor mij een herinnering dat ik ook niet alles weet.

Een aantal leden van de vogelwerkgroep weet dat een juveniele tureluur een speciale historie heeft en dat is voor mij weer eens bevestigd met dit lesje nederigheid.

Oh ja, we hebben Everdingen nog wel gehaald en werden daar getrakteerd op minstens 70 lepelaars die daar stonden. 🐦

Mannetje kemphaan en onder juveniele tureluur © Melle van Dijk

De *stroomdalgraslanden*

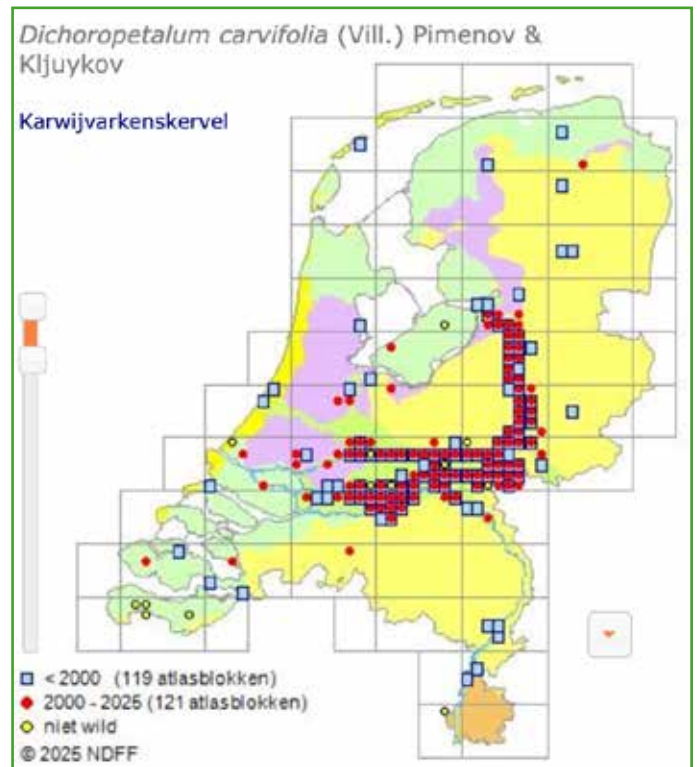
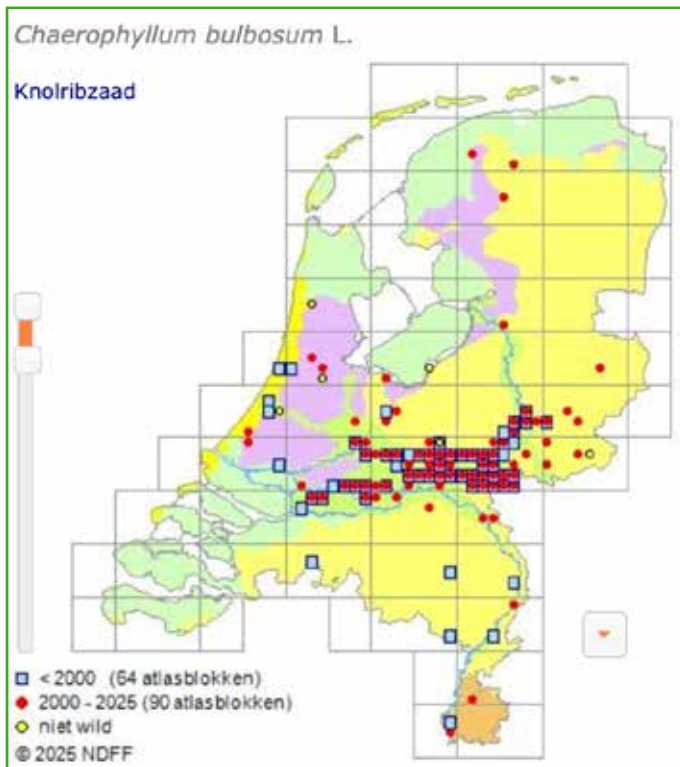

Karwijvarkenskervel

door Bram Schenkeveld

Dit artikel is een uitvloeisel van ons inventarisatiewerk als plantenwerkgroep van de NVWC in een aantal uiterwaarden binnen de gemeente Culemborg in de afgelopen jaren. In 2023 is de flora van de Redichemse waard op verzoek van het Collectief Redichemse waard opgenomen en die van de Lazaruswaard op eigen initiatief. In 2024 is dat gebeurd voor de Baarsem- en Goilberdingerwaard op verzoek van Paul Gortworst, projectmedewerker van het Geldersch Landschap. Eerder hebben we al in 2019 en later nog een keer in 2022 de Everdingerwaard geïnventariseerd. Omdat deze waard buiten het grondgebied van Culemborg ligt en de (grote) floristische rijkdom van heel recente datum is, wordt deze hier buiten beschouwing gelaten. Het vochtige schrale hooiland aldaar met zijn vele orchideeën, bevertjes, dwergzegge, geelhartje, grote en kleine pimperl, knikkend nagelkruid, moeraskartelblad, schaafstro en zeegroene zegge lijkt meer op een kruising tussen een blauwgrasland uit de Kop van Overijssel en een kalkgrasland uit Zuid-Limburg. Deze merkwaardige samenstelling is o.a. het gevolg van het inbrengen van zaad van buiten. Sommig zaad zelfs van buiten de landgrenzen.

in de Culemborgse uiterwaarden toen en nu

Fluviatiel district

Culemborg ligt aan de Lek, een zijarm van de Rijn. Het rivierengebied en het stroomgebied van de Rijn in het bijzonder heeft een heel eigen flora. De vaatplanten van het Fluviatiel district, de zogenaamde stroomdalplanten, zijn soorten die zich vanuit Midden-Europa langs de rivieren tot in de laagvlakte hebben verspreid. De meeste van deze stroomdalplanten zijn bewoners van graslanden, ruigtes en zomen. Typische bosplanten, die alleen in het Fluviatiel district voorkomen of daar heel kenmerkend voor zijn bestaan nauwelijks. Misschien is hondstarwegras de enige uitzondering.

Soorten die louter in het Fluviatiel district voorkomen en wij ook in het Culemborgse aantreffen zijn bijvoorbeeld herts-munt, karwijvarkenskervel, knolribzaad, kruisbladwalstro. De verspreidingskaartjes van karwijvarkenskervel en knolribzaad illustreren dat mooi.

Culemborgse uiterwaarden

Onderstaande figuur toont de ligging en de begrenzing van de onderzochte uiterwaarden.

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	Rode lijst	zeldzaam	Goiiberdingerwaard	Baarsemwaard	Lazaruswaard	Redichemse waard	Vegetatietype
<i>Agrimonia eupatoria</i>	Gewone agrimonie	GE	a					basenrijke ruigte
<i>Briza media</i>	Beventjes	KW	vz					kalkgrasland
<i>Bromus erectus</i>	Bergdravik	KW	zz					kalkgrasland
<i>Bromus racemosus</i>	Trosdravik	KW	vz					nat hooiland
<i>Campanula rapunculus</i>	Rapunzelklokje	KW	vz					basenrijke ruigte
<i>Centaurium pulchellum</i>	Fraai duizendguldenkruid		vz					nat weiland
<i>Chierophyllum bulbosum</i>	Krolienzaad		z					basenrijke ruigte
<i>Cruciata laevipes</i>	Kruisbladwaaier	KW	vz					basenrijke ruigte/vochtig hooiland
<i>Cuscuta europaea</i>	Groot warkruid		vz					basenrijke ruigte
<i>Cuscuta lupuliformis</i>	Hopwarkruid		z					basenrijke ruigte
<i>Cynosurus cristatus</i>	Kamgras	GE	a					vochtig weiland
<i>Dichoropetalum carvifolia</i>	Karwijvarkenskervel	KW	z					vochtig hooiland
<i>Eryngium campestre</i>	Kruisdistel		vz					vochtig weiland
<i>Gagea pratensis</i>	Weidegeelster		z					vochtig weiland
<i>Galium verum</i>	Geel walstro		vz					droog stroomdalgrasland
<i>Hordeum secalinum</i>	Veldgerst		vz					vochtig weiland
<i>Inula helenium</i>	Griekse alant		vz					basenrijke ruigte
<i>Jacobaea crucifolia</i>	Viltig kruiskruid		vz					basenrijke ruigte
<i>Medicago falcata</i>	Sikkelklaver	KW	vz					droog stroomdalgrasland
<i>Mentha longifolia</i>	Hertsmunt		vz					basenrijke ruigte
<i>Odontites vernus</i> subsp. <i>serotinus</i>	Rode ogentroost	GE	a					nat weiland
<i>Ononis repens</i> subsp. <i>spinosa</i>	Kattendoorn	GE	a					vochtig weiland/nat weiland
<i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein		vz					basenrijke ruigte
<i>Pimpinella major</i>	Grote bevernel	KW	vz					droog stroomdalgrasland/vochtig hooiland
<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree	KW	vz					vochtig weiland
<i>Rumex thyrsiflorus</i>	Geoorde zuring		vz					droog stroomdalgrasland
<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie	KW	z					droog stroomdalgrasland
<i>Thymus pulegioides</i>	Grote tijm		vz					droog stroomdalgrasland
<i>Trifolium fragiferum</i>	Aardbeiklaver		vz					nat weiland
<i>Trisetum flavescens</i>	Goudhaver		vz					vochtig hooiland
				8	1,4	1,4	0,3	>2000/<2000
					<2000			
					>2000			
					< en >2000			

Tabel

Bovenstaande tabel toont alle zeldzame en bedreigde vaatplantensoorten, die wij in 2023-2024 in de diverse uiterwaarden hebben aangetroffen. Daarnaast zijn een aantal zeldzame en bedreigde soorten opgenomen, die eerder d.w.z. voor 2000 in de uiterwaarden voorkwamen maar inmiddels verdwenen zijn zoals veldsalie en ruige weegbree.

De tabel toont de mate van bedreigd voorkomen (GE = gevoelig, KW = kwetsbaar) in Nederland en de zeldzaamheidsgraad (a = algemeen, vz = vrij zeldzaam, z = zeldzaam) in Nederland van de verschillende soorten. De aanwezigheid voor 2000 is gebaseerd op de verspreidingsgegevens van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDDF). Die van na 2000 op onze eigen inventarisatie. De laatste kolom laat het vegetatietype zien waarvoor de soort karakteristiek is. Het is een eigen abstractie van de systematiek van de reeks Vegetatie van Nederland deel I-V.¹

Winst en verlies

Op het oog is al direct duidelijk dat de Redichemse waard met zijn vele geel gekenmerkt wordt door verlies, dat de Goilberdingerwaard veel nieuwkomers kent en dat beide andere uiterwaarden een tussenpositie innemen.

Aan de hand van deze tabel wordt hieronder het verhaal van winst en verlies van bijzondere soorten gedaan. We volgen de Lek van oost naar west. Het getal in de laatste rij toont de verhouding tussen de hoeveelheid bijzondere plantensoorten na en voor 2000. Hoe hoger zoals in de Goilberdingerwaard (8) hoe groter de winst, hoe lager zoals in de Redichemse waard (0,3) hoe groter het verlies.

Redichemse waard

Het verhaal van de Redichemse waard is vooral dat van verlies. Na de Tweede wereldoorlog is een groot deel ontgrond en is er een diepe plas ontstaan, die vervolgens als stortplaats van verontreinigd grind is gebruikt. Voor de stroomdalflora is de intensivering van het landbouwkundig gebruik erger geweest. De Redichemse waard werd beschermd door een relatief hoge zomerdijk. Deze ligt nog steeds grillig in het landschap. Aparte fenomenen aan deze dijk zijn de coupure aan het begin vlakbij wat nu 'eventlocatie Vrij' heet, een serie wielen die eerdere dijkdoorbraken markeren en de sluis voor de afwatering aan het eind vlakbij wat nu de toegang van de afgraving naar de Lek is. De bodemsamenstelling van deze zomerdijk moet kalkrijk en zandig geweest zijn, omdat er voorheen nogal wat plantensoorten groeiden die karakteristiek zijn voor droog stroomdalgrasland van de associatie van sikkelklaver en zachte haver zoals bevertjes, geel walstro, sikkelklaver, geoordde zuring, veldsalie en

Weidegeelster en mestinjectiesporen

Kattendoorn

*Rechts grote bevernel
en kruisbladwalstro*

grote tijm. Deze soorten zijn verdwenen omdat het oostelijk deel van de dijk meegenomen werd en wordt in het intensief agrarisch gebruik. De mestinjector laat hier zijn 'verrijkende' sporen na. Het middendeel van de zomerdijk ter hoogte van de landtong lag op een rivierduin en is geëgaliseerd en als snijmaisakker in gebruik. En het westelijk deel groeit langzaam dicht met dijkviltbraam. Is het dan allemaal kommer en kwel in deze uiterwaard. Nee er zijn naast de inspanningen van het Collectief Redichemse waard ook botanische lichtpuntjes. Zo worden nog elk jaar in maart op deze zomerdijk, hoewel elk jaar minder bloeiende exemplaren weidegeelster gevonden, staat er lokaal nog kattendoorn en kruisdistel aan de voet hiervan en toont rapunzelklokje zijn blauwpaarse bellen aan de randen van het struweel langs de zuidoever van de afgraving. Moge na het tijdperk Sanderse de gemeente in haar wijsheid tot verder natuurherstel besluiten.

Lazaruswaard

Op de hoge oeverwal net voorbij het eerste strandje maar ook lager meer naar de dijk toe waar vroeger grond is weggehaald voor de aanleg van de dijk, staan een aantal bijzondere soorten. Karwijvarkenskerf en grote bevernel zijn 2 schermbloemigen karakteristiek voor glanshaverhooiland verwant aan stroomdalgraslanden van de hierboven genoemde associatie van sikkellklaver en zachte haver. Zij staan op de hoogste plaatsen. Meer naar beneden vinden we tussen de massaal aanwezige grote ratelaar, dat deze graslanden in juni geel kleurt, zeldzame grassen als trosdravik, veldgerst, kamgras en goudhaver. Blijkbaar hebben deze grassen minder te lijden van

deze halfparasiet dan de meer robuuste soorten grote vossenstaart en glanshaver.

De Lazaruswaard is net als de Redichemse waard niet in eigendom en/of beheer van een natuurorganisatie. Toch wordt hier al jaren een natuurvriendelijk beheer van pas na 15 juni maaien en afvoeren en nabeweidings met schapen gevoerd. Laten we hopen dat dat zo blijft.

De strook direct langs de Lek is in beheer en onderhoud van Rijkswaterstaat. Dat beheer bestaat uit periodiek klepelen. Hiervan profiteren ruigtekruiden en braam. Op zandige plekken zoals bij de insteek van de kribben treffen we nog minder algemene soorten als kruisbladwalstro en herts-munt.

Er zijn weinig historische gegevens van de Lazaruswaard gevonden. De indruk bestaat dat de vegetatie weinig is veranderd.

Griekse alant en oeverzone met ruigtekruiden

Baarsemwaard

Net als de Goilberdingerwaard is deze uiterwaard in 1999/2000 op de schop gegaan ten behoeve van natuurontwikkeling. Eerder was de gemeente trekker van dit project en werden de graslanden begraasd door Galloway-runderen. Inmiddels is eigendom en beheer overgedragen aan het Geldersch Landschap. Deze natuurorganisatie laat hier jongvee grazen, maar is nog op zoek naar de juiste begrazingsintensiteit. Vanwege doorstromingseisen wordt periodiek het teveel aan opslag van braam en wilg geklepeld. Dit is vanuit het oogpunt van de ontwikkeling van biodiversiteit eigenlijk ongewenst. Je begint steeds weer opnieuw vanuit een pioniersituatie. In het gebied aanwezige interessante plantensoorten zijn vooral karakteristiek voor (nat) weiland zoals gewone agrimonie, kamgras, rode ogentroost, kattendoorn. Een opvallende soort in dit weiland is Griekse alant. De hoogopgaande pollen met de goudgele bloemen van deze geneeskrachtige plant zijn mooi zichtbaar vanaf de dijk. De aromatische kwaliteiten behagen de koeien maar matig. Griekse alant vertoont zich in Nederland op steeds meer plaatsen. Ook in deze uiterwaard wordt de oeverzone beheerd door Rijkswa-

terstaat en ook hier resulteert dat in een hoogopgaande vegetatie van ruigtekruiden en braam. Bijzonderheden daarin zijn knolribzaad en beide parasitaire warkruidsoorten. Een andere eveneens geneeskrachtige plant kenmerkend voor de oevers langs de kribben is grote engelwortel.

Goilberdingerwaard

Ook deze uiterwaard is in 1999/2000 op de schop gegaan. In deze uiterwaard geen dode nevengeulen maar een grote waterplas met een getande oeverzone. In de laagtes langs deze meanderende oever staan massaal exemplaren fraai duizendguldenkruid en rode ogentroost. In tegenstelling tot de Baarsemwaard is verruiging en verbraming van het begraasde deel in deze uiterwaard een veel kleiner probleem. De begrazingsdruk is in evenwicht met het gewenste natuurdoel en eindbeeld namelijk dat van vochtig tot nat periodiek overstromd weiland. En ook de oeverzone van deze uiterwaard heeft minder last van verbraming en verwilging, waarschijnlijk vanwege een schralere uitgangssituatie en het geknaag van de bever.

Fraai duizendguldenkruid en knolribzaad

Balans

Zoals in Voetnoot 2023-76 over de Flora Culenburgensis valt te lezen, waren er in het verre verleden (< 1850 AD) volop bijzondere stroomdalgraslandplanten in het Culemborgse aanwezig. Genoemd worden torenkruid, ruige scheefkelk, bleek schildzaad (indertijd nieuw voor Nederland), stijve steenraket, slanke mantelanjer, kleine steentijm, absintalsem, zandwolfsmelk, brede ereprijs en bitterkruidbremraap. Ook rode bremraap, een zeer zeldzame parasiet op de voor stroomdalgraslanden karakteristieke sikkkelklaver, werd enkele malen gevonden. Een bekende vindplaats waren de overslaggronden ontstaan na een dijkdoorbraak begin negentiende eeuw bij 't Spoel. Deze metersdikke zandlaag is echter al in de negentiende eeuw afgegraven ten behoeve van de aanleg van de spoordijk.

Wat we nu nog vinden aan bijzondere stroomdalplanten zijn restanten van een ver en rijk verleden, maar soms ook dappere nieuwkomers. Voor de ontwikkeling van een biodiverse stroomdalgraslandvegetatie is een consequent beheer van verschraling en vooral tijd nodig. Plaatselijk zijn we op de goede weg. Maar als het wachten u te lang wordt, raad ik u aan andere plekken langs de rivieren te bezoeken zoals de uiterwaarden aan de Lek tussen Lexmond en Ameide, Cortenoever op de linkeroever van de IJssel bij Brummen of de Spijkse dijk bij Tolkamer. Daar treft u stroomdalgraslanden op kalkrijk zand die tot de bloemrijkste en veelkleurigste graslandtypen van ons land behoren. Ondertussen moeten we natuurlijk ook onze eigen zeldzaamheden als knolribzaad en karwijvarkenskervel koesteren.

Bron:

¹ Schaminee, J. e.a. 1995-1999: *De vegetatie van Nederland deel I-V*; Opulus Press, Leiden.

2025: Jaar van de torenvalk

*Bron: Handboek vogels van Nederland
door Luc Hoogenstein en Ger Meesters
Logo: Vogelbescherming Nederland
Illustratie: Eric van Grieken*

Torenvalk

Kleine slanke roofvogel. Korte nek, lange vleugels en staart. Mannetje gevlekte, roodbruine rug, grijze kop, beige onderdelen met donkere vlekken. Grijze staart met zwarte eindband. Vrouwtje iets groter en bruiner, over bovendelen een variabel patroon van zwarte banden. Lichte borst met donkere strepen. Juveniel als vrouwtje, rug met bredere donkere banen en onderzijde forser gestreept. Ruit vrijwel het gehele jaar, slagpennen tussen mei en september. Bidt vaak tijdens de jacht, met gespreide staart en snelle vleugelslagen. Kan als het hard waait schijnbaar moeiteloos tegen de wind in hangen. Zwevend tonen de vleugels rond bij de punt en wordt de staart gespreid (lijkt dan op sperwer). Tijdens baltsvlucht maakt mannetje korte duikvluchten of er is een gezamenlijke cirkelvlucht. Gewoonlijk zwijgzaam. De roep is een schril kie-kie-kie, meestal te horen in de buurt van het nest.

Leefgebied

De torenvalk heeft meerdere habitattypen, waaronder steden en dorpen. Het talrijkst is hij in gebieden met ruig grasland. Een torenvalk is vaak jagend boven wegbermen te zien. Ook jaagt hij vanaf zitposten, zoals paaltjes. Het voedsel bestaat vooral uit knaagdieren, met name veldmuizen en soms achtervolgt en vangt hij vogels. De torenvalk bouwt geen nest, maar schraapt een kuiltje voor de eieren op rotsrichels of gebouwen, nestelt in boomholtes of gebruikt oude nesten van bijvoorbeeld kraaien en in toenemende mate nestkasten.

Verspreiding

Algemeen verspreide broedvogel met de hoogste dichtheden in de veenweidegebieden. Na een ernstige terugval in de jaren zestig van de 20^e eeuw door pesticiden en rodenticiden, herstelde de populatie zich. Sinds de eeuwwisseling dalen de aantallen weer sterk, door de verminderde aanwezigheid van knaagdieren door veranderde landbouwpraktijken en predatie door havik en buizerd.

Trek

Onze torenvalken blijven doorgaans in de buurt van hun nest. Noord-Nederlandse torenvalken trekken bij slecht weer nog wel eens naar het westen en zuiden. Jonge torenvalken verspreiden zich na het uitvliegen in alle richtingen tot een afstand van zo'n 150 km en komen dan zelfs op zandplaten, boorplatforms en langs de Afsluitdijk terecht. Scandinavische torenvalken zijn trekvogels; ze trekken 's winters naar het zuiden. In Nederland zijn er 's winters 10.000-20.000 torenvalken aanwezig. Al in februari keren torenvalken terug in hun territorium, mannetjes doorgaans het eerst. In strenge winters kan het een maand later zijn.

Trend

Vooral in gebieden waar (nog) geen nestkasten zijn, neemt de soort af. De populatie in zijn geheel is het laatste decennium vrij stabiel. 🦅

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)

Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
Twitter / X: @NVWCulemborg
NVWC op Instagram:
[natuurenvogelwachtculemborg](https://www.instagram.com/natuurenvogelwachtculemborg)

ISSN 2950-6204

ANBI

(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het
belastbaar inkomen.

REDACTIE

Hoofredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken
hakalopmaak@gmail.com

OVERIGE ILLUSTRATIES

Eric van Grieken

DRUK

BladNL
Oplage: 450 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING

Johan de Kruif 0345 - 515 767
Distributie:
Joke Andringa, Marten Batterink,
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma,
Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman,
Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst,
Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve,
Caroline van der Laan, Jeroen en Jhemila
van Leeuwen, Yvonne Jakobs-Lommers,
Leo van der Kooij, Annemarie Roelink,
Wim en Carla Rubers, Winny Verdouw,
Marja ten Voorde, Harry van de Warenburg,
Frans Waroux

Overname van artikelen, tabellen en schema's
is alleen toegestaan met de volgende bron-
vermelding. "Bron: Hak-al 03-2025, Natuur- en
Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's
of illustraties is zonder toestemming van de
fotograaf of illustrator niet toegestaan.
De redactie behoudt zich het recht voor
aangeleverde artikelen in te korten, aan te
passen, niet te plaatsen en aangeleverde
afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR

Contact opnemen met bestuur kan door te
mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)

0345 - 531 689

Martin Heerschop (secretaris)

06 - 25 04 12 61

Johan de Kruif (penningmeester)

0345 - 515 767

Gijsje van Ingen

nvwc.vaningen@gmail.com

Theo de Jong

06 - 44 64 22 69

Emmie Nuijen

enuijen@xs4all.nl

Ada Wille

info@adawille.nl

VERTROUWENSPERSOON

Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 - 505 423

INSECTENWERKGROEP

Kars Veling
0345 - 531 689
insectencoer@nvwc.nl

JEUGDGROEP

Maartje van der Ploeg
06 - 10 75 98 66
Ewoud van der Ploeg
06 - 28 06 36 81
jeugdcoer@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
06 - 44 70 47 54
knotcoer@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoer@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP

Harry van de Warenburg
Gerrit van Utrecht
nestkastcoer@nvwc.nl

PADDENWERKGROEP

Michelle van der Vegt
paddencoer@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP

Bram Schenkeveld
bramschenkeveld@gmail.com

TUIN- EN KLUSWERKGROEP

Frans Waroux
06 - 51 16 14 61
kluscoer@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP

Gerrit-Jan Klop
06 - 51 14 86 42

ZOOGDIERENWERKGROEP

Jurgen Geven
0345 - 533 756
zoogdierencoer@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN

Annette van Berkel
0345 - 531 689
lezingcoer@nvwc.nl
Ewoud van der Ploeg
Agrius_convoluti@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!

Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.

Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid worden?

Vul het aanmeldingsformulier in op onze website: www.nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?

Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjiepl! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrecht, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Film: Monding van morgen

door Kars Veling

Op zondag 28 september om 14.30 uur is er weer een mooie natuurfilm te zien in samenwerking met de Franche School. Filmer Rik van der Linden schetst een toekomstbeeld hoe de natuur in Nederland terug kan keren. Hij gaat op zoek in het Rijnmondgebied. Het besef begint door te dringen dat de Rijn-Maasmonding zoals wij haar nu kennen voorgoed gaat veranderen. We zitten in een overgang naar een nieuw geologisch tijdperk en het is aan ons om mee te bewegen. Maar hoe? Rotterdamse filmmaker Rik van der Linden gaat op expeditie in de delta en ontdekt in *De Monding van Morgen* dat verandering heel positief kan uitpakken voor mens, plant en dier. Rik van der Linden zal zelf aanwezig zijn in de Franche School om de film kort in te leiden en na afloop om vragen te beantwoorden. <https://www.theaterdefrancheschool.nl/programma-film>

Agenda NVWC

In de Tsjiepp en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij Hak-al 2025 – 4:
17 november 2025

www.nvwc.nl

